

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain 22 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain 22 §:n muuttamisesta (HE 171/2024 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 63/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Ida Hakanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Taina Mäntyranta, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Saara Louko, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Monika Mutanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- toimitusjohtaja Pasi Nieminen, Autoliitto ry
- edunvalvontajohtaja Hanna-Majja Kause, Hyvinvointiala HALI ry
- juristi Julia Lumijärvi, Kuluttajaliitto ry
- toiminnanjohtaja Ismo Partanen, Lääkäripalveluyritykset ry
- asiantuntijalääkäri Kati Myllymäki, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Poliisihallitus
- Svenska Finlands folkting
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala
- HUS-yhtymä
- Kainuun hyvinvointialue
- Päihdelääketieteen yhdistys ry
- Suomen Lääkäriliitto ry
- Suomen yleislääketieteen yhdistys ry

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolakia. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan, jonka mukaan edistetään ammattihenkilöstön mahdollisuuksia kohdentaa työaikaa asiakastyöhön ja vähennetään ammattihenkilöstöltä vaadittavan kirjallisen työn, kuten säädösperäisten lausuntojen ja erilaisten todistusten, määrää. Esitys liittyy myös pääministeri Petteri Orpon hallituksen päätöksiin, joilla hallitus on sopinut vuosien 2025–2028 julkisen talouden suunnitelmasta. Päätöksiin sisältyy ajokorttitarkastusten rajaaminen pois hyvinvointialueiden järjestämisvastuun piiristä.

Jatkossa hyvinvointialueella ei olisi perusterveydenhuollossa enää velvollisuutta huolehtia siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa terveydentilaansa koskevan ajokorttilaissa tarkoitettun todistuksen tai lausunnon. Esityksen tavoitteena on vähentää hyvinvointialueiden lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia tehtäviä ja siten osaltaan edistää hoitoon pääsyä sekä parantaa hyvinvointialueiden edellytyksiä tuottaa lakisääteiset palvelut käytettävissä olevilla henkilöstöresursseilla. Esityksellä pyritään myös osaltaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi niiden yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolain 22 §:ää. Esityksen mukaan hyvinvointialueella ei ole jatkossa enää lakisääteistä velvollisuutta huolehtia siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa ajokorttilaissa tarkoitettun lääkärinlausunnon perusterveydenhuollosta. Jatkossa ajokorttilausunto on lähtökohtaisesti hankittava yksityiseltä palveluntuottajalta. Lakiehdotus ei koske erikoissairaanhoidtoa.

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjaukseen asiakastyötä tekevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten hallinnollisen työn taakan vähentämisestä. Lisäksi esitys liittyy vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmaa koskeviin pääministeri Petteri Orpon hallituksen päätöksiin, joihin sisältyy ajokorttitarkastusten rajaaminen pois hyvinvointialueiden järjestämisvastuun piiristä.

Esityksen tavoitteena on vähentää hyvinvointialueiden lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia tehtäviä ja siten osaltaan edistää hoitoon pääsyä sekä parantaa hyvinvointialuei-

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

den edellytyksiä tuottaa lakisääteiset palvelut käytettävissä olevilla henkilöstöresursseilla. Esityksellä pyritään myös osaltaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen. Esityksen mukaan valtion rahoitusta hyvinvointialueille vähennetään poistuvan tehtävän myötä 3,2 miljoonaa euroa.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä. Koska ajokorttilain mukaisilta lääkärintodistuksilta ja -lausunnoilta puuttuu hallituksen esityksen mukaan välitön yhteys terveyden ylläpitämiseen, sairauksien hoitoon tai kuntoutukseen, kyseisten todistusten ja lausuntojen antamisessa ei ole perustuslakivaliokunnan mielestä kyse tehtävän luonteen vuoksi perustuslain 19 §:n 3 momentin piiriin kuuluvasta terveyspalvelusta, jota säännöksen mukainen turvaamisvelvollisuus koskee. Mainittujen lääkärintodistusten ja -lausuntojen antamisessa ei ole perustuslakivaliokunnan mielestä myöskään kysymys perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkisesta hallintotehtävästä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulisi kuitenkin vielä arvioida ajokorttitarkastusten yhdenvertaista saatavuutta eri puolilla maata. Lisäksi perustuslakivaliokunta korostaa, että muutoksen vaikutuksia tulee seurata tiiviisti ja mahdollisiin epäkohtiin puuttua sääntelyä muuttamalla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esityksen tavoitteita perusteltuina ja kannattaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutettuna siten, että opiskelijat saavat edelleen opetuksen tai koulutuksen edellyttämän ajokorttilausunnon hyvinvointialueen perusterveydenhuollosta. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys ja saatavuus ovat heikentyneet voimakkaasti viime vuosina koko maassa. Lääkäreistä on vajetta koko Suomessa, ja erityisesti perusterveydenhuollon lääkäri- ja sairaanhoitajien määrä on huomattava. Suomen julkinen talous on heikentynyt, ja julkista palvelujärjestelmää ja sen rahoittamista haastaa lisäksi enenevästi väestön ikääntymisestä ja muista syistä aiheutuva palvelutarpeiden kasvu. Hallituksen esityksessä esiin tuotujen perusterveydenhuollon lääkärien ajankäyttöselvitysten mukaan huomattava osa lääkäreiden työajasta käytetään välilliseen työhön, kuten todistusten ja lausuntojen laatimiseen, mikä osaltaan pidentää hoitojonoja. Valiokunta pitää perusteltuna uudistaa lainsäädäntöä siten, että erilaisten todistusten ja lausuntojen laatimiseen käytettävä työaika vähenee. Valiokunta pitää perusteltuna myös sitä, että autoiluun liittyvistä kustannuksista, kuten ajokorttitodistuksista aiheutuvista kustannuksista, vastaavat lähtökohtaisesti ajo-oikeuden haltijat.

Taloudelliset vaikutukset

Ajokorttilausuntojen vuosikustannusten on arvioitu olevan hyvinvointialueilla nykyisin yhteensä 10,4 milj. euroa ja niistä perittävien asiakasmaksujen tuoman rahoituksen 7,2 miljoonaa euroa, jolloin lausuntojen nettokäyttökustannukseksi jää 3,2 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti valtion rahoitusta hyvinvointialueille vähennetään poistuvan tehtävän myötä täysimääräisesti eli mainitun 3,2 miljoonan euron verran.

Useat valiokunnan kuulemista asiantuntijoista kannattivat ajokorttilausuntojen rajaamista julkisen perusterveydenhuollon järjestämisvastuun piiristä, mutta valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille myös huoli siitä, että ajoterveyden arviointivelvollisuuden siirtymisestä huolimatta rahoituksen pienentyminen tulee heikentämään palvelujen saatavuutta ja aiheuttamaan entisestään rahoitusvajetta perusterveydenhuoltoon. Valiokunta kuitenkin toteaa, että ottaen huo-

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

mioon erityisesti perusterveydenhuollon lääkärivajeen hyvinvointialueilla on lakiehdotuksen myötä paremmat mahdollisuudet edistää pääsyä muihin terveystalouksiin, kun niukat henkilöstöresurssit kohdennetaan esimerkiksi sairauksien hoitoon lausuntoihin liittyvän hallinnollisen työn sijaan.

Vaikutukset ajokorttitarkastusten yhdenvertaiseen saatavuuteen ja ajoturvallisuuteen

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa osa kuultavista arvioi muutoksen kokonaismerkityksen jäävän vähäiseksi, sillä jo nykyisin merkittävä määrä ajoterveyslausekantoja hankitaan yksityisestä terveydenhuollosta. Osa valiokunnan kuulemistalouksista toi kuitenkin esille, että esitys asettaa syrjäseuduilla asuvat ja taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevat ihmiset eriarvoiseen asemaan. Harvaan asutuilla alueilla yksityisten terveystalouksien saatavuus vaihtelee paljon ja ajoterveystalouksien päästämiseen voi joutua hakeutumaan pitkien matkojen päähän. Tuotiin myös esille, ettei pienituloisilla ole välttämättä taloudellisia mahdollisuuksia hankkia lausuntoa yksityiseltä palveluntuottajalta korkeiden kustannusten vuoksi. Koska yksityisiä terveystalouksia on saatavilla harvaan asutuilla alueilla vähemmän eikä kilpailua synny, arvioitiin ajokorttitarkastusten ja -lausuntojen hintojen nousevan. Ajoturvallisuuden liittyen tuotiin esille, että jos ajokorttitarkastuksista tulee kohtuuttoman kalliita tai vaikeasti saatavia, kasvaa riski siitä, että tarkastus jätetään tekemättä. Lisäksi osa kuultavista katsoi esityksen heikentävän lausuntojen laatua ja sen myötä ajoturvallisuutta, koska ajoterveystalouksia arvioiva yksityisen terveydenhuollon lääkäri ei välttämättä tunne potilaan sairaushistoriaa.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että ajokorttitarkastuksia on saatavilla jatkossakin kattavasti ja yhdenvertaisesti siten, että esityksen vaikutukset ajo-oikeuden haltijoille ja ajokorttia hakeville pysyvät kohtuullisina. Saadun selvityksen mukaan ajokortteihin liittyvien yksityisten lausuntojen saatavuus ja käyttö on kuitenkin tälläkin hetkellä erittäin laajamittaista, joten ei ole perusteltua syytä arvioida, etteikö yksityistä palvelutuotantoa olisi jatkossakin saatavilla. Lausuntojen saatavuus voi toisaalta myös laajentua niihin kohdistuvan kysynnän kasvun myötä. Ajokorttilausunnon tarve ei ole lähtökohtaisesti myöskään vuosittainen, ja tarve on yleensä ennakoitavissa ajokortin voimassaoloon perustuen, jolloin asiakkaalla on mahdollisuuksia varautua asiaan.

Valiokunta toteaa, ettei ole estettä myöskään sille, että hyvinvointialueet ottavat edelleen hoitaakseen perusterveydenhuollossa ajokorttitarkastuksia esimerkiksi pitkäaikaissairauteen liittyvien käyntien yhteydessä, vaikkei tähän ole lakisääteistä velvollisuutta. Valiokunta toteaa, että myös esimerkiksi ajoterveystalouksien seuranta erityisten sairausperusteiden vuoksi voi olla tietyissä tilanteissa perusteltua perusterveydenhuollossa. Valiokunta kuitenkin korostaa, että jos hyvinvointialue järjestää edellä todetulla tavalla perusterveydenhuollossa jatkossa ajoterveystalouksia, on niitä tarjottava yhdenvertaisin perustein. Erikoissairaanhoidossa laadittavien ajokorttilausuntojen saatavuus on turvattu jatkossakin julkisessa terveydenhuollossa, sillä erikoissairaanhoidon koskeva velvollisuus tehdä ajokorttitarkastuksia ja antaa ajokorttilausuntoja säilyy esityksen mukaan entisellään. Erikoissairaanhoidossa tehdään erikoisalakohtaisia ajoterveystalouksien arvioita, ja siellä toimii myös moniammatillisia ajoterveystalouksia. Valiokunta painottaa, että lainmuutoksesta ei kuitenkaan seuraa sitä, että nykyisin perusterveydenhuollossa tehtävät ajokorttitarkastukset siirtyisivät erikoissairaanhoidossa tehtäviksi.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

Lakiehdotuksen on arvioitu mahdollisesti korottavan autoiluun liittyviä kustannuksia niiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole tähän asti asioineet ajokorttiasioissa yksityisillä palveluntuottajilla. Valiokunta kuitenkin toteaa, että huomioiden autoilun kokonaiskustannukset vaikutuksen on arvioitu olevan vähäinen. Esityksen mukaan yksityisellä palveluntuottajalla voi saada ajokorttilausunnon halvimmillaan 60 eurolla tai jopa sen alle, minkä lisäksi tulee mahdollinen vastaanotomaksu. Hintahaitari on kuitenkin suuri, ja esimerkiksi laajennettu lääkärinlausunto ajoterveydestä voi maksaa kalleimmillaan yli 260 euroa. Valiokunta toteaa, että lakiehdotus voi toisaalta myös lisätä hintakilpailua ajokorttilausuntojen tarjoamisessa, mikä voi hyödyttää kuluttajia. Asiakkaalla on lisäksi mahdollisuus tehdä hintavertailua ja valita käyttämänsä palveluntuottaja.

Valiokunta pitää ajokorttitarkastusten yhdenvertaisen saatavuuden näkökulmasta tärkeänä sitä, etteivät ajokorttitarkastuksista ja -lausunnoista aiheutuvat kustannukset kohoa jatkossa asiakkaille kohtuuttomiksi. Tähän liittyen valiokunta pitää hintakilpailun ja hintavertailun mahdollistamiseksi tärkeänä sitä, että yksityiset palveluntuottajat ilmoittavat ajokorttitarkastusten ja -lausuntojen kokonaishinnat selkeästi asiakkailleen. Kuluttajan asemaa yksityisten palveluntuottajien tarjoamien terveystalusten markkinoinnissa turvaavat kuluttajansuojaoikeudelliset säännökset, ja kuluttajan taloudellisen ja oikeudellisen aseman turvaamiseen liittyvistä tehtävistä huolehtivat Kilpailu- ja kuluttajavirasto, kuluttaja-asiamies sekä aluehallintovirastot. Kuluttaja-asiamies valvoo kuluttajansuojalainsäädännön noudattamista ja voi tehdä esityksiä ja aloitteita lainsäädännön muuttamiseksi valvontatoiminnassaan havaitsemiensa puutteiden korjaamiseksi. Hintojen ilmoittamista markkinoinnissa valvovat kuluttaja-asiamies ja aluehallintovirastot. Valiokunta pitää ajokorttilausuntojen markkinointiin liittyvää valvontaa tärkeänä asiakkaiden oikeuksien kannalta.

Valiokunta korostaa, että ajoturvallisuuden varmistamiseksi yksityisten palveluntuottajien tulee huolehtia lausunnonantajien riittävästä osaamisesta ajoterveysasioissa sekä lausuntojen riittävästä laadunseurannasta omavalvonnan keinoin. Valiokunta myös painottaa, että lääkärin ei tule ottaa kantaa ajoterveyteen, jos hänellä ei ole käytettävissään riittävästi tietoa henkilön terveydentilasta. Ajoturvallisuuden varmistamisen osalta valiokunta kiinnittää huomiota myös ajokorttilain 21 §:n mukaiseen lääkäreiden ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten ilmoitusvelvollisuuteen tai -oikeuteen, jos ajokorttiluvan hakija tai ajo-oikeuden haltija ei täytä ajokorttilaissa säädettyjä ajoterveysvaatimuksia jatkuvan päihteiden käytön tai terveydentilan muun kuin tilapäisen heikentymisen takia. Lisäksi valiokunta korostaa ajoturvallisuuden edistämiseen liittyen myös ajokorttilausuntoja antaviin yksityisiin palveluntuottajiin ja ammattihenkilöihin kohdistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaviranomaisten suorittaman valvonnan tärkeyttä.

Valiokunnan kuulemisissa tuotiin esille, että esitys vaikuttaa kielteisesti suomen- ja ruotsinkielisen väestön kielelliseen yhdenvertaisuuteen, koska yksityisiin palveluntuottajiin ei sovelleta kielilakia. Tähän liittyen valiokunta toteaa, että vaikei yksityisellä palveluntuottajalla ole lakisääteistä velvollisuutta järjestää ajokorttitarkastuksia suomen tai ruotsin kielellä, yksityiseen palveluntuottajaan sovelletaan kuitenkin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) säännöksiä potilaan äidinkielen huomioon ottamisesta (3 §:n 3 momentti) ja tulkitsemisesta mahdollisuuksien mukaan (5 §:n 2 momentti). Saadun selvityksen mukaan ajokorttitarkastukseen haakeutuvalla on kyseessä olevan tehtävän luonne huomioiden verrattain hyvät mahdollisuudet valita ajokorttitarkastusta varten palveluntuottaja, joka tuottaa palveluja myös potilaan äidinkielenä tai hänen käyttämällään kielellä.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

Ottaen huomioon esityksen vaikutusten arvioinnissa, valiokunnan asiantuntijakuulemisissa sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossa esiin tuodut seikat valiokunta pitää tärkeänä sitä, että uudistuksen vaikutuksia ajoterveystarkastusten yhdenvertaiseen saatavuuteen, ajoturvallisuuteen ja ajokorttitodistusten ja -lausuntojen hintakehitykseen seurataan. Jos esimerkiksi valvontaviranomaisten valvontatoiminnassa nousee esiin mahdollisia epäkohtia lainmuutokseen liittyen, valiokunta toteaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon yhtyen, että valtioneuvoston on arvioitava säädosmuutosten tarvetta ja puututtava epäkohtiin tarvittaessa sääntelyä muuttamalla.

Valiokunta pitää perusteltuna sitä, että jatkossa sosiaali- ja terveydenhuollossa tarkastellaan laajemminkin mahdollisuuksia vähentää erilaisten todistusten ja lausuntojen laatimiseen käytettäviä voimavaroja. Valiokunta toteaa, että tähän liittyen olisi perusteltua tarkastella myös muussa kuin sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä (kuten ajokorttilaissa) säädettyjen velvoitteiden tarkoituksenmukaisuutta siltä osin kuin velvoitteet kytkeytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon todistuksiin ja lausuntoihin.

Ajokorttilausunnot opiskeluterveydenhuollossa

Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan hyvinvointialue on velvollinen järjestämään alueellaan sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, joka on opiskelijoille maksutonta. Esityksen myötä hyvinvointialueilta poistuisi kuitenkin velvollisuus järjestää perusterveydenhuollossa ajokorttitarkastuksia ja antaa ajokorttilausuntoja, vaikka opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttäisi sitä. Ottaen huomioon hyvinvointialueen järjestämisvastuu koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta valiokunta pitää tarkoituksenmukaisempana säilyttää hyvinvointialueen järjestämisvastuu opiskelijoiden ajokorttilausuntojen osalta ja ehdottaa esityksen tarkentamista siten, että hyvinvointialue vastaa perusterveydenhuollossa jatkossakin opetuksen tai koulutuksen edellyttämien ajokorttilausuntojen antamisesta oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa ja koulutuksessa oleville oppilaille ja opiskelijoille.

Edellä ehdotettu muutos lisää vähäisesti hyvinvointialueiden velvoitteita hallituksen esityksessä esitettyyn nähden, mutta saadun selvityksen mukaan ehdotetulla muutoksella ei ole juurikaan vaikutusta esityksen taloudellisiin vaikutuksiin ottaen huomioon lakiehdotuksen taloudellisten vaikutusten arviointiin liittyvä epävarmuus ja opetuksen tai koulutuksen edellyttämien ajokorttilausuntojen suhteellisen pieni osuus hyvinvointialueen perusterveydenhuollossa laadittavien ajokorttilausuntojen arvioidusta kokonaismäärästä. Ehdotettu muutos koskee saadun selvityksen mukaan lähinnä vain osaa logistiikan, metsäalan tai rakennusalan perustutkintoa suorittavista opiskelijoista, joilta edellytetään ryhmän 2 ajokorttia. Logistiikan perustutkinnon tai sen osia aloittaa noin 5 000 opiskelijaa, rakennusalan perustutkinnon tai sen osia noin 4 000 opiskelijaa ja metsäalan perustutkinnon tai sen osia noin 1 000 opiskelijaa vuosittain.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

22 §. Todistukset. Valiokunta ehdottaa lisättäväksi 2 momenttiin säännöksen siitä, että hyvinvointialue vastaa jatkossakin oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa ja koulutuksessa olevan oppilaan ja opiskelijan opetuksen tai koulutuksen edellyttämän ajokorttito-

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

distuksen ja -lausunnon antamisesta perusterveydenhuollossa, vaikka siltä poistuu velvollisuus laatia muilta osin mainittuja todistuksia ja lausuntoja perusterveydenhuollossa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoito yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Lain 9 §:n 5 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoito, jota opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttää. Lain 3 §:n 3 momentin perusteella opiskeluhoitoon sisältyvät muun muassa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Lain 9 §:n 4 momentin mukaan hyvinvointialue, jonka alueella oppilaitos sijaitsee, vastaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä terveydenhuoltolaissa säädetyn mukaisesti.

Edellä todettujen säännösten perusteella hyvinvointialue on velvollinen järjestämään alueellaan sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, joka on opiskelijoille maksutonta. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että jos opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttää opiskelijalta ajokorttia, hyvinvointialueilla on jatkossakin velvollisuus järjestää perusterveydenhuollossa tätä varten ajokorttitarkastuksia ja antaa ajokorttitodistuksia ja -lausuntoja.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 171/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotus)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotus

Laki

terveydenhuoltolain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään terveydenhuoltolain (1326/2010) 22 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 581/2022, uusi 2 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

22 §

Todistukset

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, hyvinvointialue ei ole velvollinen huolehtimaan siitä, että perusterveydenhuollossa laaditaan ajokorttilain (386/2011) 3 §:n 14 kohdassa tarkoitettuja lääkärintodistuksia ja -lausuntoja. Hyvinvointialue on kuitenkin velvollinen huolehtimaan siitä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitettussa opetuksessa ja koulutuksessa oleva oppilas ja opiskelija saa perusterveydenhuollossa opetuksen tai koulutuksen edellyttämän, ajokorttilain 3 §:n 14 kohdassa tarkoitetun lääkärintodistuksen ja -lausunnon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa ajokorttitodistuksia ja -lausuntoja koskevan lainmuutoksen vaikutuksia erityisesti lausuntojen ja todistusten yhdenvertaiseen saatavuuteen, ajoturvallisuuteen sekä lausuntojen ja todistusten hintakehitykseen sekä ryhtyy mahdollisten epäkohtien ilmetessä tarvittaviin korjaustoimiin.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp

Helsingissä 26.2.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd (osittain)
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Ville Väyrynen kok
jäsen Henrik Wickström r
varajäsen Milla Lahdenperä kok (osittain)
varajäsen Henrik Vuornos kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp Vastalause 1 /sd

Vastalause 1

Perustelut

Esityksen mukaan hyvinvointialueilta, Helsingin kaupungilta ja HUS-yhtymältä poistetaan velvollisuus huolehtia siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa perusterveydenhuollossa terveydentilaansa koskevan ajokorttilaissa tarkoitetun todistuksen tai lausunnon. Jatkossa ajokorttilausunto olisi lähtökohtaisesti hankittava yksityiseltä palveluntuottajalta. Lakiehdotus ei koskisi erikoissairaanhoidtoa. Tavoitteena on vähentää hyvinvointialueiden lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia tehtäviä ja näin myös edistää hoitoon pääsyä sekä parantaa hyvinvointialueiden edellytyksiä tuottaa lakisääteiset palvelut käytettävissä olevilla henkilöstöresursseilla. Esitys liittyy kokonaisuuteen, jonka tavoitteena on kohdentaa työaikaa asiakastyöhön ja vähentää ammattihenkilöstöltä vaadittavan kirjallisen työn, kuten säädösperäisten lausuntojen ja erilaisten todistusten, määrää. Pidämme tätä sinänsä kannatettavana tavoitteena, mutta valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen perusteella esityksellä ei välttämättä saavuteta toivottua vaikutusta. Sen sijaan esitys saattaa heikentää ajoterveystodistusten laatua ja heikentää myös rahoituksen pienentymisen myötä palvelujen saatavuutta julkisessa perusterveydenhuollossa. On myös arvioitu, että esitys lisäisi taloudellista ja alueellista eriarvoisuutta sekä heikentäisi ajoterveyttä ja liikenneturvallisuutta. Esityksellä pyritäänkin myös parantamaan julkisen talouden kestävyyttä, ja esitykselle on laskettu 3,2 miljoonan euron nettosäästö. Laskelmiin liittyy sosiaali- ja terveysministeriön mukaan kuitenkin epävarmuutta.

Pidämme tärkeänä, että vaikka lainsäädännön muutoksella poistetaan julkiselta terveydenhuollosta velvollisuus tehdä ajokorttilausunto aina sitä pyydettyäessä, ei lainsäädäntö kuitenkaan estä arvioiden ja lausuntojen tekemistä julkisessa terveydenhuollossa. Etenkin tilanteissa, joissa arvioon tekeminen on olennainen osa tutkimuksen ja hoidon kokonaisuutta, tämä on tärkeää. Esitämme, että näissä tapauksissa velvollisuudesta edelleen säädettäisiin laissa. Näin voidaan myös turvata lääkärinlausunnon laatua, kun potilaan toimintakyky ja terveydentila ovat paremmin lausunnon laatijan tiedossa.

Esityksessä todetaan, että ajoterveydestä annettavien lääkärinlausuntojen hintahaitari on suuri. Nettihakujen perusteella vaikuttaa siltä, että hallituksen esityksessä halvimpina esitetyt hinnat eivät ole valtavirtaa, vaan hinnat muun muassa maan suurimmilla yksityisillä palveluntuottajilla ovat selkeästi julkista palvelua kalliimmat, etenkin kun kokonaisuuteen lisätään lääkärintarkastus- ja toimistomaksut. Esityksessä arvioidaan, että perustasolla myönnettävien todistusten siirtäminen kokonaan yksityiseksi palveluksi voi lisätä hintakilpailua, toisaalta arvioidaan, että hinnat voivat lähteä nousuun. Mietinnössä korostetaan hintaseurannan merkitystä, mutta keinot hinnoitteluun puuttumiseen ovat vähäiset. Valiokunnan mietinnössä pidetään hintakilpailun ja -vertailun mahdollistamiseksi tärkeänä sitä, että yksityiset palveluntuottajat ilmoittavat ajokorttitarkastusten ja -lausuntojen kokonaishinnat selkeästi asiakkailleen. Pidämme tätä ei vain tärkeänä vaan välttämättömänä.

Esityksellä voi olla kielteisiä vaikutuksia niin liikenneturvallisuuteen, palvelujärjestelmään kuin ihmisten väliseen yhdenvertaisuuteen. On tärkeää, että mahdollisesti ilmeneviin ongelmiin puututaan nopeasti ja ryhdytään säädösmuutoksiin.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp
Vastalause 1 /sd

Kannatamme valiokunnan tekemää muutosta, jonka mukaan opiskelijat saavat edelleen opetuksen tai koulutuksen edellyttämän ajokorttilausunnon hyvinvointialueen perusterveydenhuollosta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi lakiehdotuksen 22 § muutettuna. (Vastalauseen muutosehdotus)

Vastalauseen muutosehdotus

Laki

terveydenhuoltolain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään terveydenhuoltolain (1326/2010) 22 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 581/2022, uusi 2 momentti seuraavasti:

22 §

Todistukset

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, hyvinvointialue ei ole velvollinen huolehtimaan siitä, että perusterveydenhuollossa laaditaan ajokorttilain (386/2011) 3 §:n 14 kohdassa tarkoitettuja lääkärintodistuksia ja -lausuntoja, **ellei todistus tai lausunto liity kiinteästi potilaan hoitoon**. Hyvinvointialue on kuitenkin velvollinen huolehtimaan siitä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitettussa opetuksessa ja koulutuksessa oleva oppilas ja opiskelija saa perusterveydenhuollossa opetuksen tai koulutuksen edellyttämän, ajokorttilain 3 §:n 14 kohdassa tarkoitetun lääkärintodistuksen ja -lausunnon.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp
Vastalause 1 /sd

Helsingissä 26.2.2025

Ilmari Nurminen sd
Kim Berg sd
Krista Kiuru sd
Ville Merinen sd

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp
Vastalause 2 /vas, vihr

Vastalause 2

Perustelut

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueella ei jatkossa olisi perusterveydenhuollossa enää velvollisuutta huolehtia siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa terveydentilaansa koskevan ajokorttilaissa tarkoitetun todistuksen tai lausunnon. Vastaavasti valtion rahoitusta hyvinvointialueille vähennettäisiin poistuvan tehtävän myötä täysimääräisesti, eli kyse on jälleen yhdestä hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdistuvasta leikkauksesta.

Esitykselle asetetut tavoitteet ovat ristiriidassa esityksen sisällön ja todellisten vaikutuksien kanssa. Väitetysti tavoitteena on edistää hoitoon pääsyä sekä parantaa hyvinvointialueiden edellytyksiä tuottaa lakisääteiset palvelut käytettävissä olevilla henkilöstöresursseilla. Esitys ei kuitenkaan millään tavalla edistä edellä kuvattuja tavoitteita, sillä poistuvaan tehtävään laskennallisesti käytettävä rahoitus vähennetään alueilta täysimääräisesti. Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista, esimerkiksi Lääkäriliitto, on myös arvioinut, että tehtävän poisto ei todellisuudessa tuo laskelmien mukaisia säästöjä alueille, jolloin alueiden rahoitusvaje kasvaa.

Esitys uhkaa myös heikentää liikenneturvallisuutta. Muun muassa potilastietojen hankalan saatavuuden vuoksi yksityisvastaanotoilla ei välttämättä kyetä perehtymään asiakkaan sairauksien merkitykseen ajokyvyn kannalta, jolloin todistuksien laatu kärsii. Ajokykyyn vaikuttavia sairauksia on paljon ja niiden hoitovastuu tavallisesti on julkisessa terveydenhuollossa, jossa sairauksien vaikutus ajokykyyn pystytään arvioimaan osana potilaan hoitokokonaisuutta turvallisemmin kuin yksittäisillä yksityislääkärin vastaanotoilla. Lausunnoissaan myös poliisi on pitänyt liikenneturvallisuudelle koituvia riskejä huolestuttavina.

On tärkeää, että kansalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet hankkia lain edellyttämä ajokorttilausunto taloudellisesta tilanteesta ja asuinpaikasta riippumatta. Esitys vaikuttaisi kielteisesti etenkin harvaan asutuilla alueilla asuvien, pienituloisten, pitkäaikaissairaiden ja ikäihmisten asemaan. Harvaan asutuilla alueilla mahdollisuus auton käyttöön on usein tärkeä arjen toimivuuden, osallisuuden sekä hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Myös pitkät etäisyydet yksityisiin terveyspalveluihin voivat esityksen myötä muodostua ongelmaksi. Erityisesti esitys lisää taloudellista eriarvoisuutta, sillä pienituloisilla ei ole välttämättä taloudellisia mahdollisuuksia hankkia lausuntoa yksityiseltä palveluntuottajalta korkeiden kustannuksien vuoksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2025 vp
Vastalause 2 /vas, vihr

Helsingissä 26.2.2025

Aino-Kaisa Pekonen vas
Bella Forsgrén vihr